

PROF. DR. S. BURAK ARZOVA

İLLÜZYON EKONOMİSİ

DESTEK YAYINLARI: 1712
ARAŐTIRMA: 381

PROF. DR. S. BURAK ARZOVA / İLLÜZYON EKONOMİSİ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.ő.
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akőun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır
Editör: Özlem Esmergül
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Samet Ersöz-Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Destek Yayınları: Şubat 2023
Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-441-854-9

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

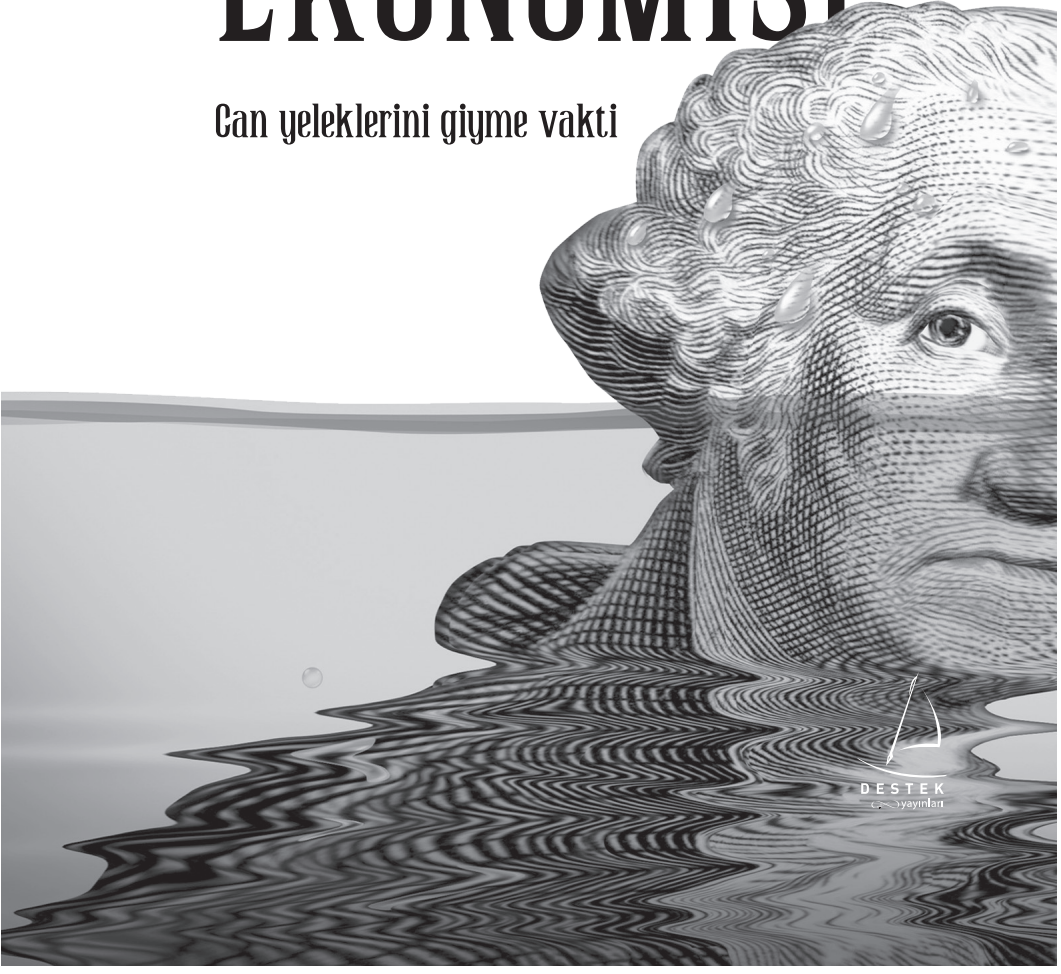
Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Tel. (0) 212 613 30 06

PROF. DR. S. BURAK ARZOVA

İLLÜZYON EKONOMİSİ

Can yeleklerini giyme vakti

DESTEK
Yayıncılık

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
Köle Teminatlı Kredilerden George Floyd’un Ölümüne	11
Hem Aşı Yok Hem Destek Yok, Neden Kapandık O Zaman?	17
Nedir Bu “K” Tipi Toparlanma?.....	21
Ekonomik Krizler Zenginlere Yarıyor.....	25
Aynı Yanlışları Yapararak Farklı Sonuç Beklemekten Vazgeçmiyoruz	31
Merkez Bankası’nın Faiz İndirim Kararı Kime Yaradı?.....	37
Penrose Merdiveni	43
Kılıf	49
Ortaya Karışık Çin ve Norveç Alalım.....	53
Dünyada Yeni Gündem: Modern Arz Yönlü Ekonomi	57
Enflasyonu 3 Harf ile Tarif Et = ZAM	63
Yabancılar İçin Fevkaladenin Fevkinde Kazanç: KKM.....	69
Bindik Bir Alamete Gidiyoruz Kıyamete.....	73
Can Yeleklerini Giyme Vakti.....	79
Bir Merkez Bankacılığı Anatomisi	85

Kontrollü Ekonomi.....	89
İllüzyon Ekonomisi	93
İllüzyon Ekonomisi'nde Gençler	99
Gençleri Boğan Ekonomi	105
İllüzyon Ekonomisi'nde Veri Güvenilirliği	109
İllüzyon Ekonomisi'nde Faizler.....	115
İllüzyon Ekonomisi'nde Dolar/TL Kuru	123
İllüzyon Ekonomisi'nde İş İnsanı Örgütleri.....	129
İllüzyon Ekonomisi'nde Dış Ticaret	147
Gıda Enflasyonunun Sebebi 3 Harfli Marketler mi?	153
Enflasyon Ne Yapar?	163
Tarihin En Büyük Ticaret Anlaşması: RCEP	169
Ekonomik Sorunların Çözümü	
Ekonomik Nedenlerde Değil.....	175
Özür Dilemek.....	181

ÖNSÖZ

2021 yılında tam artık yaşananlardan ders alındı, enflasyonla mücadele konusunda adım atılacak, siyaset de bunun destekçisi derken bir anda dönemin Merkez Bankası Başkanı bir gazete manşeti sonrasında gece yarısı apar topar görevden alındı.

Sadece 133 gün görev yapabilişti. Sonrasında Eylül 2021’de seri faiz indirimlerine gidildi. Kur patladı gitti. Ancak savaş dönemlerinde rastlanabilecek bir hızla yüksek bir enflasyona maruz kaldık. O günden bugüne hepimiz artık daha fakiriz.

Çocuklarımıza verdiğimiz harçlıklar yetmez oldu. Küçük çocuklar bile oyun oynayacakları yerde üç beş kuruşun hesabına daldı.

Kızımın okulunda yaza doğru çocuklardan hayallerini resmetmeleri istenen resim sergisine gittiğimizde küçük bir evladımızın en büyük hayalinin Algida Dondurma almak istediğini görünce yıkılmışım.

Gençlerimizin pek çoğunun hayalleri tükendi. Okulu bitirdiklerinde asgari ücrete mahkûm bir yaşam süreçlerini bildiklerinden meziyetleri olanlar yurtdışına gitmeye başladı. Ev almak, araba almak hayal ötesine taşındı. Sonunda Avrupa ülkeleri vatandaşlarımıza vize vermez oldu. Serbest dolaşıma geçilecek diye düşünürken vize alamaz hale gelmek sınıf düşmekte aslında. Ülkede durduk yere bir barınma sorunu çıktı.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en altına düşmüştük.

Ekonomiye yönelik garip uygulamalar, kurun bilerek patlatılması, bürokrasideki yanlış tercihler, kurumların yıpratılması bize ekonomik kriz olarak döndü.

Bunlar olurken tüm bu ekonomik başarısızlık bize yeni bir ekonomik model ve zincirlerimizden kurtulmak olarak pazarlandı. Geleneksel yöntemlerle bir yere gidemeyiz dendi. Mevcut politikaların akademik temelini oluşturmak için konusunda uzman heterodoks görüşe sahip yabancı akademisyenler ülkeye davet edildi ama hiçbiri bu ekonomik politikaları savunmadı, savunamadı. Çünkü uygulanan ekonomi politikası heterodoks da değildi. Kendine münhasır bir modeldi bu.

Bir yıl içerisinde 200'den fazla ekonomik düzenleme yapıldı. Her bir düzenleme bir açığı gidermek amaçlıydı ancak topyekûn dört başı mamur bir para politikası, bunu destekleyen bir maliye politikası ortaya konulmadı.

Farklı farklı söylemlerle yeni uygulanan ekonomi politikasının ne kadar başarılı olduğu bize anlatılmaya çalışıldı.

Ancak bir yanlışlık vardı ortada. Başarı olarak gösterilenin arkasında hep bambaşka bir durum göze çarpıyordu.

Bir gün bir Youtube yayınında ekonomide tüm bu yaşananlara "İllüzyon Ekonomisi" demiştim.

Sonra elimdeki notlardan, daha önce yazdığım gazete yazılarından yola çıkarak, kendimce gördüğüm aksaklıkları ve bize başarı diye sunulanları yazmaya karar verdim.

Eminim bu kitabın çok daha iyisi yapılabilir. Mutlaka bir yerlerde atladığım konular da vardır ama gelecek nesillere yaşananları bir nebze olsun anlatabiliyorsam ne mutlu bana.

Kitabı okurken içiniz daralabilir. Derin bir umutsuzluğa kapılabilirsiniz.

Umutsuz olmayın.

Her karanlık gecenin sonunda güneş mutlaka doğar.

Yanlışları bilelim, doğrusunu görelim. Görelim ki bize kimse bundan sonra biz illüzyon gösterisi sunmasın.

Son olarak kitabın ortaya çıkma sürecinde tüm desteğini veren Özlem Esmegül Hanımefendi'ye ve her sorumu sabırla yanıtlayan Semran Karaçayır Hanımefendi'ye müteşekkirim. Her zaman bana olan desteğini hep yakından hissettiğim, kendisini tanımaktan büyük bir mutluluk ve onur duyduğum sevgili Yalın Alpay'a teşekkürüm yetersiz kalır. Sağ olsun var olsun. Sevgili eşim Arzu Arzova'ya da her durum ve şartta yanımda olduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Keyifli okumalar...

Burak Arzova
Feneryolu, 2023

Köle Teminatlı Kredilerden George Floyd'un Ölümüne

Amerika Birleşik Devletleri kendi tarihinin en karanlık, en şiddet yoğun günlerinden birini 25 Mayıs 2020 tarihinde yaşadı dersek sanırım abartmış olmayız.

Afrika Amerikalı George Floyd'un, acımasız bir polisin diziyile yaptığı baskı sonucunda ölmesi, büyük toplumsal olayları tetikledi. Aslında belki en başta müdahale edilip, suç dosyası kabarık bu polis hemen tutuklansaydı, olaylar bu denli başa çıkılmaz bir hale dönüşmezdi. Katil beyaz, ölen siyah olunca ve beyaz hükümet olayları kınamayıp, katil serbest gezince, önce protesto ile başlayan gösteriler sonrasında çığırından çıkmış ve bir yağmaya dönüşmüş hale geldi.

Ünlü ekonomist Nouriel Roubini attığı tweekette *"Gösteriler ve hatta şiddet sadece George Floyd'un öldürülmesi ve BLM (Black Lives Matter = Siyah Hayatlar Değerlidir) ile ilgili değil. ABD'de şu anda cehennem gibi çılgınca öfkeli olan 40 milyon işsiz var. Aylar önce tahmin ettiğim gibi, bu kriz protestolara, ayaklanmalara ve şiddete yol açacak. ABD şimdi yanıyor..."* diyerek şiddetin altında yatan temel nedeni ekonomiye bir şekilde bağladı.

Amerika Birleşik Devletleri bugün dünyanın bir numaralı ekonomisi. Para birimi olan Amerikan Doları ise dünya ticaretinin bir numaralı para birimi. ABD'de cari fiyatlarla kişi başına düşen milli gelir 70.219 USD (2021). Dünyanın en iyi vergi

toplayabilen ülkesi. Sadece ekonomik güç değil, aynı zamanda askeri ve siyasi bir güç. Özetle süper devlet. Ancak bu zenginliğin kaynağında çok acı olaylar var. Kapitalizm denilince akla gelen ilk ülke. Kapitalizmin doğasında yatan vahşilik ve sömürü, bugün en çarpıcı örneği ile yine ABD’de görülüyor.

Claude Jessua, *Kapitalizm* isimli kitabında, kapitalizmin belli başlı özelliklerini; ulaşım ağlarının kullanımı, muhasebeciliğin ve banka işlemlerinin gelişimi yoluyla merkezi ve yerel iktidarlara karşı bağımsızlık, macera ruhuyla kâr etme ve servetlerin kümülatif gelişimi olarak sıralamış.

Bugün ABD’nin sermaye zenginliğinin temel kaynağı hiç şüphesiz, Amerika Kıtası’na Afrika’daki topraklarından, evlerinden, ailelerinden sökülerek getirilip köleleştirilen siyah ırk.

17 ve 18. yüzyıllar boyunca insanlar Afrika Kıtası’ndan kaçırıldı. Amerikan kolonilerinde büyük çiftliklerde köleliğe zorlandı ve tütün ve pamuk gibi ürünlerin üretiminde hizmetkâr ve emek olarak sömürüldü. 19. yüzyılın ortalarında, Amerika’nın batıya doğru genişlemesi ve köleliğin kaldırılma hareketi, kanlı “ıçsavaş”, ülkeyi parçalayacak kölelik hakkında büyük bir tartışma başlattı. Birlik kuvvetlerinin zaferi ülkenin dört milyon köle insanını yaşadıkları vahşetten kurtarsa da kölelik mirası, yeniden yapılanma döneminden bir asır sonra ortaya çıkan sivil haklar hareketine kadar Amerikan tarihini etkilemeye devam etti. ABD’de siyah ırk hep eğitim eşitsizliğine uğrayan, ülkenin zenginliğinden en az payı alan, işe alımda beyazlara oranla daha az tercih edilen ve daha kötü şartlarda yaşayan oldu. Bugün bile bu durum tüm çarpıklığı ile devam etmekte.

Amerikan tarihine baktığımda, kaynaklar arasında gezinirken, *The Guardian* gazetesinde David Teather tarafından 21.01.2005 tarihinde kaleme alınmış **“Banka, Sahibi Olduğu Köleleri Kabul Ediyor”** başlıklı bir yazı gözüme çarptı. Yazının

özetinde büyük Amerikan Bankası JP Morgan Chase “Afrikalı Amerikalı”lardan özür diliyordu.

Ancak önce JP Morgan Chase Bankası'nın yapısına bakmakta fayda var.

1924 yılında Citizens's Bank ve Canal Bank birleştiler, sonrasında birleşen banka, 1931 yılında Chase tarafından satın alındı ve 2000 yılında bu sefer JP Morgan ile Chase birleşti. JP Morgan Chase, 2004 yılında New York Bank One'ı satın aldıktan sonra Amerika'nın ikinci büyük bankası haline geldi. 2005 yılında ise, grubun geçmişteki bankaları Citizen's Bank ve Canal Bank'in kölelik döneminde oynadığı rol için, öncelikle “Afrika Amerikalı”lardan sonrasında ise tüm Amerikan halkından özür dileyerek, artık çok farklı bir şirket olduklarını beyan ettiler.

Yazı özetle şunları söylüyordu:

Amerika'nın en büyük ikinci bankası olan JP Morgan Chase, 200 yıl önce (2005'ten 200 yıl önce) iştiraklerinin köle ticaretine katılımı nedeniyle bir özür dileme bildirgesi yayımladı ve köleleri kredi teminatı olarak kabul ettiğini itiraf edip, birkaç yüz köleye sahip olmayı sonlandırdığını açıkladı.

Wall Street'in ağır topu, bankanın bazı bölümlerinin binlerce köleyi 19. yüzyılın başlarında Güney'deki büyük çiftlik sahiplerine verilen krediler için teminat olarak kabul ettiğini söylüyordu.

Çalışanlara bir mektup göndererek, böylesine “acımasız ve haksız” bir yapıya bankanın katılmasından dolayı pişmanlık duyduklarını ifade ettiler.

Halihazırda JP Morgan ailesinin bir parçası olan Louisiana'daki Citizen's Bank ve Canal Bank, 1830'lardan 1865'te

sona eren Amerikan İçsavaşı'na kadar büyük çiftliklere hizmet sundular.

Büyük çiftlik sahipleri kredileri geciktirdiğinde bankalar bazen kölelerin mülkiyetini kendilerine aldı. JP Morgan Chase, 1831-1865 yılları arasında söz konusu bankaların yaklaşık 13.000 köleyi teminat olarak kabul ettiğini ve yaklaşık 1.250 köleye sahip olduklarını tahmin ettiklerini belirtiyordu.

İcra başkanı William Harrison tarafından imzalanan mektupta, banka şunları söyledi: *“Afrikalı-Amerikan topluluğundan, özellikle de kölelerin torunları olanlardan ve Amerikan halkının geri kalanından Citizen’s Bank ve Canal Bank’in oynadığı rol için özür dileriz. Kölelik dönemi ABD ve bankamızın tarihinde trajik bir dönemdi.”*

Banka, www.bankone.com/ourapology adresinde çevrimiçi olarak sahip olduğu kölelerle ilgili belgeleri de yayımladı.

Köleler banka kayıtlarında tıpkı çiftlik sahiplerinin kayıtlarında oldukları gibi yalnızca Peggy, Jacob, Big Joe, Lucille, Armisted, Pazartesi ve Celestine gibi ilk isimleriyle listelenmekteydi. O nedenle bu kişiler, “isimsiz kişiler”dir.

JP Morgan Chase geçmişte yaşananların telafisi için, Louisiana’da siyah öğrenciler için “hem geçmişi hem de geleceği geliştirmek” adına 5 milyon Dolar’lık bir üniversite burs programı oluşturdu.

Ancak tüm bunlara karşılık tazminata yönelik işlemler hâlâ ABD’de çok yavaş ilerliyor. Üstelik JP Morgan Chase, kölelik döneminin tek günah keçisi değil. Lehman Brothers gibi şimdi aramızda olmasa da çok büyük finans kuruluşları, kölelik döneminin utanç abideleri olarak duruyor.

Özetle, ABD’de yaşanan toplumsal hareket sadece 40 milyon kişinin Covid-19 nedeniyle işsiz kalması ile açıklanamaz.

Bu sadece sonuç ve tetikleyen unsur olabilir. Siyah Amerikalıların sürekli olarak çemberin dışında olması, ötekileştirilmeleri ve toplumun dışına itilmeleri, sayıca fazla olmalarına karşılık, zenginlikten adil pay almamaları ve geçmişte yaşananlar vs. bugün yaşananların altındaki gerçekler.

Buradan sadece ABD'nin değil, dünyanın her tarafında adilce paylaştırmayan, eğitimde fırsat eşitliği sunmayan, gelir eşitsizliğine sahip, kendinden olmayanın “öteki” gösterildiği ülkelerin de alacağı çok ders var.

Hem Aşı Yok Hem Destek Yok, Neden Kapandık O Zaman?

Yine dünyadan ayrıştığımız bir noktadayız.

Pandemi (salgın) süreci birçok ülkede yavaş yavaş sona ererken, tedbirler kademeli olarak kaldırılırken, Türkiye ve Hindistan, salgının merkezi ülkeler haline geldiler.

Bu ayrışma tehlikeli. Zira dünya açılırken biz daha hâlâ salgın önlemlerinin nasıl olacağını tartışıyoruz. Tam kapanma adı altında 18 günlük bir kapanmayı yaşarken, sokakların insan dolu olmasına, trafikte araçların adım adım gitmesine şaşırıyoruz. Oysa salgın döneminde gördüğümüz tam kapanma böyle bir şey değildi diye hafızamız sürekli bize geribildirim gönderiyor.

Tüm dünyada kapanma dönemlerinde günlük hayatın devamı adına öncelikli sektörlerin belirlenmiş olması normal. Ancak bizde o kadar çok istisna mevcut ki tam kapanma adı altında aslında bir normalleşme yaşıyoruz.

Artık ilkokuldaki çocuklarımız dahi biliyorlar ki evde oturmamızın sebebi daha az test yapılsın ve sonucunda skora yansıyan vaka rakamları düşük çıksın diye olmaz. Olmamalı.

Evlere kapanmanın iki önemli gerekliliği var. Birincisi ve en önemlisi “AŞI”. Aşırı temin edememişken evlere kapadığımız insanlar, kapanma süresi bitince yine birer potansiyel hasta olarak sokaklarda gezecekler. İkincisi ise evde otur dediğimiz insanın evde kaldığı süre boyunca kaybettiği gelirin ona

sağlanması zorunluluğu. Bu da yok. O zaman soru basit. Neden evlerimizde oturuyoruz?

Oysa devlet vatandaşının ihtiyaç duyduğu aşığı temin etmek zorunda.

Ben telefonla konuşmuştum ama sözlerini tutmadılar, kendi halkını aşıyorlar diye bir savunma olamaz. O zaman neden başka alternatifleri düşünemediniz? Bazı ülkeler bırakın bu seneyi, önümüzdeki sene ihtiyaç duydukları aşının anlaşmasını bugünden yaptılar/yapıyorlar. “Biz neden yapamadık?” diye ister istemez soruyor insan.

Paramız mı yok? Bence bu ihtimal dışında. Çünkü ülkenin bu salgın şartlarında, tam da uluslararası hukukta mücbir sebep sayılacak şartlar mevcutken, havaalanı işleticilerinden eğer alacağı olan tutarı erteliyorsak, geçiş garantisi verdiğimiz köprü ve otoyolların garanti ücretlerini yine mücbir sebebe rağmen aksatmadan ödüyorsak, ülkenin parası yok diyemeyiz ama değil mi?

Beceriksizlik mi? İş bilmezlik mi? Herkesle kötü olduğumuz için politik olarak mı aşığı elde edemiyoruz? Bunların hepsi kafama takılan sorular.

Diğer taraftan gün geçmiyor ki salgın nedeniyle kapalı olan pek çok sektörde çalışanlardan mali durumun kötüleşmesi nedeniyle intihar haberleri gelmesin. O zaman yapılması gereken şey basit. Şapkadandan tavşan çıkarmaya da gerek yok. **Hane halkına, çalışmayan sektörlere doğrudan gelir desteği vermek gerekiyor.**

Sıklıkla duyduğumuz “Bütçede yer yok” savunması doğru değil.

Salgın olağanüstü bir durum. Birçok ülke GSYH’sının %30’u kadar destek verirken, onların da bütçelerinde yer yoktu. Eğer

bütçe açık verecekse tam da bunun için verir. Bu açığı halka anlatmanın bir zorluğu da yoktur çünkü bu halk için verilmiş bir açıktır.

IMF Raporu'na göre Türkiye salgın döneminde GSYH'sına oranla yüzdesel olarak en düşük desteği veren iki ülkeden biri.

Ancak son dönemde nasıl artık zam kelimesi yerine güncelleme, ekonomimiz küçüldü yerine negatif büyüdük terminolojisini kullanıyorsak, verilen az oranlı desteği örtmek amaçlı olarak içine hesapsız kitapsız verilen kredileri de dahil ettiğimiz “Likit Destek” kavramını kullanmaya başladık.

Yok, hayır ben ülke olarak nakit destek verecek imkâna sahip değilim diyorsanız o zaman kamu kendi alacaklarından vazgeçerek sürece katkı sağlayabilir.

Peki, bu nasıl olacak?

Mesela çalışılmayan dönemlere ait SGK primlerini almaz. Bunları sonraki dönemlere de ertelemez. Devlet işverene düşen primleri kendi karşılar. Elektrik, su, doğalgaz faturalarını kendine yansıtır. Sosyal devlet olmak bunu gerektirir.

Çok güzel bir söz var: **Mekânı kapatan parasını öder.**

Çok gecikmiş olsak da hâlâ insanların hayatına dokunacak ekonomik kararları alabilme imkânımız var.

Öncelikle bir “Salgın Bütçesi” yapmamız gerekiyor. Bu bütçenin gelir ayağını düzenlerken Hazine ve Merkez Bankası arasında açılacak doğrudan bir hat üzerinden, uzun dönemli tahvil ihracı yoluyla kaynak yaratabiliriz. Diğer bir gelir kalemi, kaynak ayrılmış ancak yapılması acil olmayan kamu yatırımlarından salgın sürecince vazgeçerek, buradaki kaynağın da Salgın Bütçesi'ne dahil edilmesi olabilir. Bütün bunların yanında müteahhitlere verilen ve mücbir sebebe rağmen ertelenmeyen,